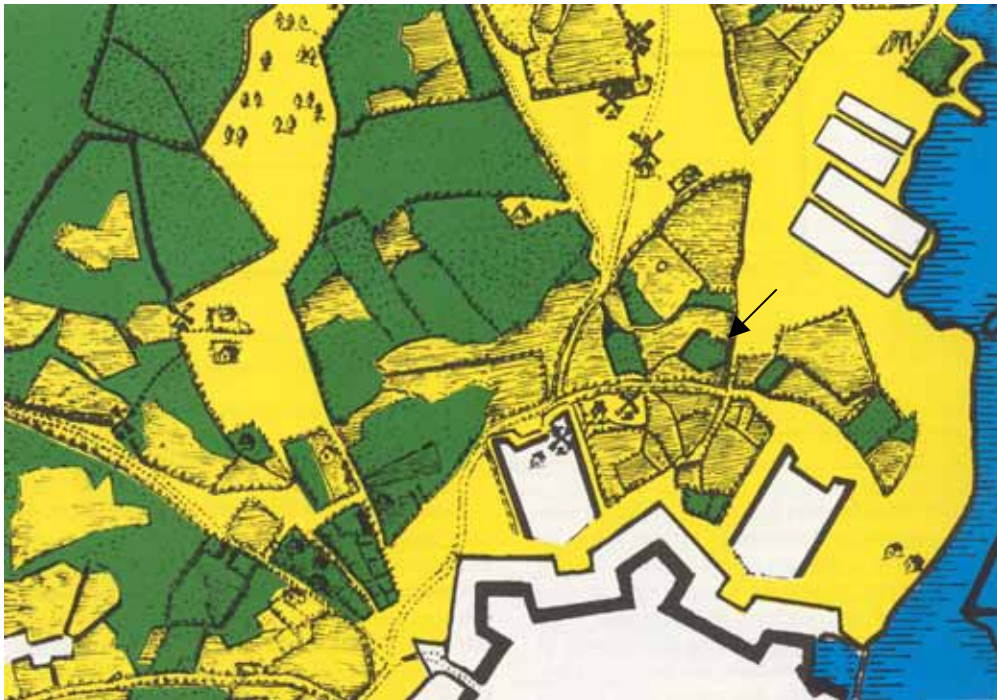

Domherren 18

Fornlämning 93, Kalmar stad, Kalmar kommun, Småland
Arkeologisk förundersökning 2001

Kartor publicerade i enlighet med
tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket.
Utgiven av Kalmar läns museum

Innehåll

Inledning	2
Historik	2
Tidigare undersökningar	3
Undersökningsmetod och dokumentation	3
Datering	3
Tolkning	4
Referenser	4
Tekniska och administrativa uppgifter	5
Figurer	

Sammanfattning

Kalmar läns museum utförde under två dagar, 14 och 15 maj, en arkeologisk förundersökning inom Kv Domherren 18, Malmen, Kalmar stad. Resultatet av förundersökningen kommer att ligga till grund för Kalmar kommuns nya detaljplan för området. Avsikten är att utreda möjligheterna för pingstförsamlingen i Kalmar att bygga en kyrka inom nämnda fastighet. Undersökningsområdet ligger i västra delen av fornlämning 93, Kalmar stad. I området har det legat en kyrkogård tillhörande St. Gertruds kyrka.

Syftet med undersökningen var att försöka hitta kyrkogårdens södra begränsning samt att försöka datera eventuella skelett och kulturlager. De anläggningar och kulturlager som framkom skulle dokumenteras.

Den aktuella förundersökningen utfördes genom att ett schakt grävdes i nord-sydlig riktning inne på tomten. I schaktet framkom främst raserings och kyrkogårdsjord från nyare tid. En stenrad samt två skelett påträffades. Skeletten visar att St Gertruds kyrkogård haft en större utbredning än den som syns på kartorna från 1800-talet. Ett av skeletten var söndergrävt vilket visar på att tidigare grävningar skadat kyrkogårdens södra delar.

Skeletten som påträffades daterades genom ¹⁴ C-analyser till tidigt 1700-tal.

Inledning

Kalmar läns museum utförde under två dagar, 14 och 15 maj, en arkeologisk förundersökning inom Kv Domherren 18, Malmen, Kalmar stad. Ett sammanhängande schakt drogs från norr mot söder. Förundersökningen bekostades av Kalmar kommun. Avsikten med undersökningen var att utreda möjligheterna för Pingstkyrkan i Kalmar att bygga en ny kyrka inom fastigheten. Undersökningsområdet ligger i den västra delen av fornlämning 93, Kalmar stad. I området har det legat en kyrkogård tillhörande St. Gertruds kyrka.

Historik

Den nordöstra delen av kvarteret Domherren har under medeltiden varit platsen för S:ta Gertruds kyrka med tillhörande kyrkogård. Kyrkan revs efter reformationen men kyrkogården användes ännu in mot slutet av 1800-talet som begravningsplats. De aktuella tomterna Domherren 11, 12 och 18 berör enligt kartmaterial från slutet av 1800-talet endast kyrkogårdens sydöstra hörn.

S:ta Gertruds kyrka i Kalmar är första gången nämnd i ett avlatsbrev år 1444 i samband med att den invigs alternativt återinvigs. Denna kyrkas historia har varit föremål för diskussion ända sedan andra halvan av 1800-talet, då Volmar Sylvander på plats iakttog när man rev bort de sista resterna efter grundmurarna inför stadsplaneändringen inom stadsdelen Malmen. Han skriver att där fanns grundmuren till ett torn med drygt 20 meters diameter. Hans tolkning var att murresterna ursprungligen utgjort grunden till en kastal, ett försvarstorn, vilket redan före mitten av 1200-talet invigts till landsförsamlingskyrka och tillhört ett Kalmar-före-Kalmar. Hans uppgifter är knapphändiga och det har inte gjorts några senare observationer som kunnat bekräfta hans tolkning. Murresterna skall ha legat i mitten av den lilla kyrkogården omgivna av plank och bräder, d v s inom nuvarande fastigheterna Domherren 1 och 20. Kyrkan revs efter reformationen men tycks ha stått kvar så sent som år 1546 då den nämns för sista gången. På en karta från 1650 – talet skymtar kyrkogården som en femsidig figur (fig 1).

Tidigare undersökningar

Utredning

Innan förundersökningen gjordes en utredning av fastigheterna Domherren 11, 12 och 18. Fem schakt grävdes sammanlagt. Utredningen visade på en större utbredning söder ut av kyrkogården än vad som tidigare var känt. Vidare påträffades en skelettgrav och i schakt 2 påträffades en stenläggning. På Domherren 11 och 12 påträffades inget av antikvariskt intresse (fig 2)

Undersökningsmetod och dokumentation

Förundersökningen genomfördes genom att ett sammanhängande schakt grävdes i nord-sydlig riktning (fig 3). Schaktet var 1,5 brett och mellan 1,0 och 1,8 m djupt. I botten av schaktet påträffades två skelett ungefär tre meter ifrån varandra, anläggning 3 och 4,

Anläggning 3, skelettgrav. Vid ett djup av 1,6 m urskiljdes vid schaktningen en öst-västligt orienterad mörkfärgning i beige, steril sand. Efter framrensning kunde det konstateras att det var en skelettgrav. Nedgrävningskanten följde skelettets kontur och begravningen måste därigenom ha skett utan kista. Skelettet låg inte heller i plan utan verkade blivit nedlagd i en ojämnt grävd grop. En del av ett lårben togs tillvara för att kunna dateras. Resten av benen lämnades kvar på platsen.

Anläggning 4, skelettgrav. Skelettet påträffades cirka 1,4 under dagens markyta. Skelettet var avgrävt vid bäckenet sedan tidigare. Det var en mycket tydlig nedgrävning ner i steril mark precis vid brottet på skelettet. Man kunde se att skelettet var nedlagt i öst-västlig riktning och att händerna låg ”knäppta” på bröstet. Det gick inte att iaktta någon kista eller någon tydlig nedgrävningskant. En del av ett lårben togs tillvara för att kunna datera skelettet. De övriga benen fick ligga kvar på platsen. Ytterligare skelettdelar låg i närheten och kan tillhöra detsamma men har kommit i oordning i samband med att skelettet grävts sönder.

Den västra profilväggen rensades och dokumenterades. Största delen bestod av fyllnadsmassor med bland annat tegel och glas i. Ungefär 3,4 m från schaktets södra del var ett kulturlager, som bestod av kyrkogårdsjord. Detta lager innehöll inte som de omkring varande lagren tegel och dylikt utan bara av hummös jord (Se profilritning). Nedgrävningen i lagret skulle kunna utgöra gränsen för kyrkogården då det inte fanns några spår av skelett längre söder ut.

Inga spår efter medeltida kulturlager kunde iakttas.

Länsmuseet bedömer att man hittat begränsningen för kyrkogården åt söder och att detta kan vara den kyrkogårdsbegränsning som finns på kartan från 1650. När man började bygga bostäder söder om kyrkogården kom dessa att flytta gränsen för kyrkogården norr ut.

Datering

Delar av båda skeletten skickades för analys till Centrum voor IsotopenOnderzoek i Holland. Skelettet från anläggning 3 daterades till 250 ± 30 BP och skelettet från anläggning 4 daterades till 260 ± 20 BP. Båda skeletten var alltså från början av 1700-talet.

Tolkning

Undersökningarna visar på att kyrkogården har haft en vidare utbredning åt söder än vad som tidigare varit känt och stämmer sannolikt väl överens med utbredningen av kyrkogården som finns på 1650-tals kartan.

Inga äldre bebyggelse lämningar eller gravanläggningar påträffades inom förundersökningsområdet.

Referenser

Pettersson. Björn, 2000 Domherren 11, 12, 18. Fornlämning 93, stadsdelen Malmen, kalmar stad, Småland. Arkeologisk utredning. Rapport 2000 Kalmar läns museum

Tekniska och administrativa uppgifter

Objekt nr: 01/04

Länsstyrelsens dnr:220-2793-00

Kalmar läns museums dnr:33-332-00

Landskap: Småland

Kommun: Kalmar

Socken: Kalmar stad

Fastighet: Domherren 18

Fornl. nr: 93

Ekonomisk karta:4G 6g

Koordinater: x6220080, y1533680

M ö h:

Koordinatsystem: Rikets

Fältarbetstid: 2001-05-14-2001-05-15

Antal arbetsdagar/timmar: 2 dagar

Maskintid: 6

Personal: Magnus Petersson och Cecilia Ring

Uppdragsgivare: Kalmar kommun

Tidigare undersökningar: Arkeologisk utredning 2000 Björn Pettersson

Ritningar:

Rapporten färdigställd:

Fig 1 Kalmars närmaste omgivning i norr och väster. Detalj av Ambjörn Larssons uppmätning 1650. Teckning Dagmar Selling 1982. I övre högra hörnet syns galgen, närmare staden de fyra äldsta kvarteren på Malmen, därefter i vinkeln mellan ägor en femsidig yta, som torde avse S.Gertruds kyrkogård, omgiven av mur med två ingångar. Kalmar stads historia II

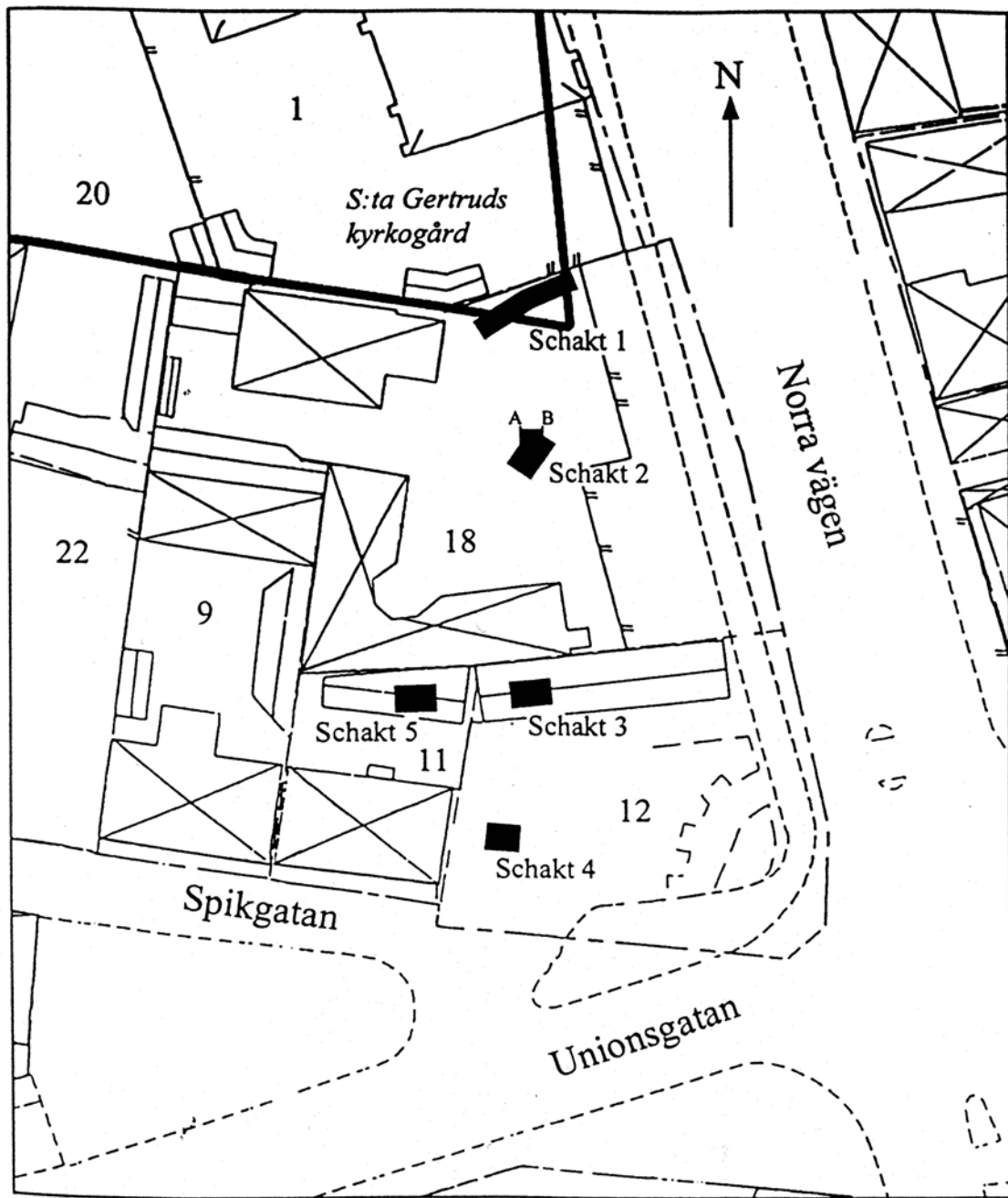

Fig 2 Orienteringskarta över utredningsschakten 1-5 i Kvarteret Domherren. Den grå linjen i övre vänstra delen av bilden visar sträckningen för S:ta Gertruds kyrkogårdsmur, enligt kartor från 1800-talet. Skala 1:500

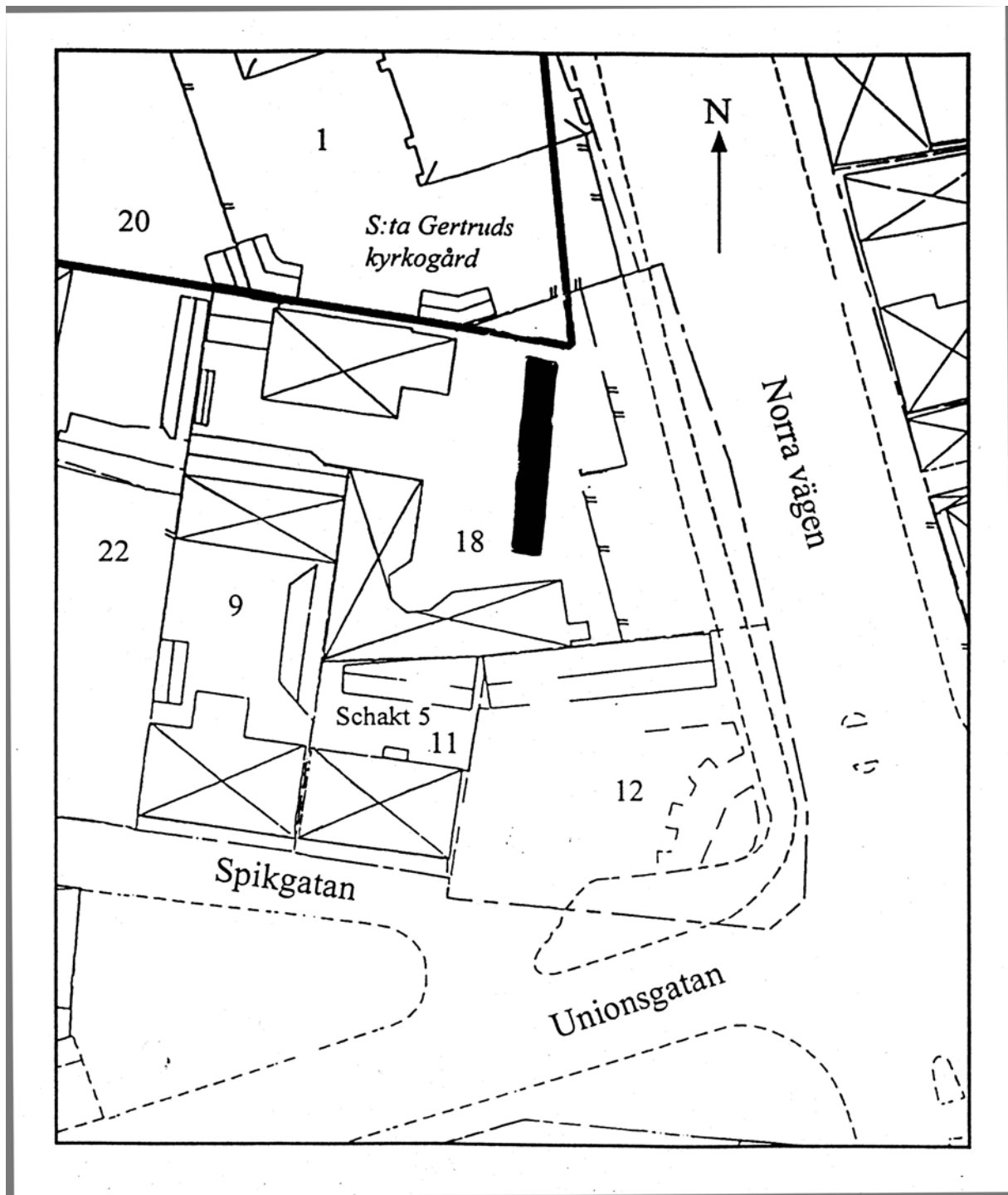

Fig 3 Förundersökningschaktet. Skala 1:500

Domherren 18

Fig 4 Föreslaget undersökningsområde vid vidare exploatering